

ביאורים

בפרק הקודם למדנו שיש מדרגות שונות בעולם הבא, והן משתנות מאדם לאדם. מדרגות אלו מושפעות מארבעה מדדים:

המדד הראשון הוא המצוה עצמה:

'הווי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאי אתה יודע מתן שכרן של מצוות'. על אף שאין אנו יודעים לומר איזו מצוה מקנה לאדם מדרגה גבוהה יותר, הרי שבריי לנו שהמצוות אינן שוות, כך מלמדים אותנו חז"ל במשנה הנ"ל, ומוסיפים הדרכה: אל לו לאדם לזלזל בשום מצוה, אלא עליו לקיים את כולן ללא הבדל. ממשנה זו מתקבל גם סיוע לעניין שבו הרחבנו בפרק הקודם. על מנת לקבל דרגה כלשהי מהשלמות מספיק לקיים אפילו רק חלק מהמצוות. אם אכן כל המצוות הן הכרחיות לשלמות, אין זה משנה אם מצוה אחת היא רבת שכר או דלה, צריך לקיים את כולן ללא הבדל. דברי חז"ל המבדילים בין המצוות, מלמדים אותנו, שאמנם צריך האדם להיזהר ולקיים את כולן, אך גם חלק מהמצוות מספיקות כדי לזכות לשלמות.

המדד השני הוא הכוונה: יש המקיימים מצוות על מנת לקיים את רצון הקב"ה, ויש המקיימים אותן באופן טכני אך ללא כל כוונה. ישנן נקודות קיצון, כמו מעשה שנעשה בכוונה שלמה וטהורה, לדוגמה, אכילה לשם פסח, ומנגד מעשה ללא כוונה כלל, כגון אכילה לצורך ההנאה גרידא. כמו כן ישנן דרגות ביניים רבות, כגון אכילה לשם פסח, אך גם מעט לצורך הנאת האכילה, או אכילה לצורך האכילה עצמה וקצת גם לשם הפסח.

המדד השלישי הוא הקיום החוזר ונשנה של המצוה: ודאי שלכל מצוה שהאדם עושה יש משמעות, גם אם קיימה פעם אחת בכל ימי חייו. עם זאת, יודעים אנו שחזרה על המצוה מספר פעמים, מעניקה לה יתר משמעות. מדרגת אדם שקיים מצוה פעם אחת, תהיה פחותה מחברו שקיימה מספר פעמים, אף אם התוצאה תהיה זהה, כנתינת אלף זוז בפעם אחת או באלף פעמים. כך מפרש הרמב"ם את דברי המשנה "והכל לפי רוב המעשה". לא רק איכות המעשה חשובה, אלא אף מספר המעשים חשוב מאוד.

הרחבות

• מדוע לא התגלה שכר המצוות?

שָׁאִין אֲתָהּ יוֹדֵעַ מִתֵּן שְׂכָרָךְ שֶׁל מִצְוֹת. למד מכאן רבי יוסף אלבו שיש מצוות ששכרן רב ויש מצוות ששכרן מועט. אם-כן, יש מקום לשאול, מדוע לא התגלה לנו שכר המצוות על מנת שנדע להשקיע במצוות ששכרן מרובה? חז"ל ענו על שאלה זו בעזרת משל: "למה הדבר דומה? למלך ששכר לו פועלים והכניס אותן לתוך פרדסו. סתם ולא גילה להן מהו שכרו של פרדס, שלא יניחו דבר ששכרו מועט וילכו ויעשו דבר ששכרו מרובה. בערב קרא לכל אחד ואחד. אמר לו: תחת איזה אילן עשית? אמר לו: תחת זה. אמר לו: פלפל הוא, שכרו זהוב אחד. קרא לאחר, אמר לו: תחת איזה אילן עשית? אמר לו: תחת זה. אמר לו: שכרו חצי זהוב, פרח לבן הוא. קרא לאחר, אמר לו: תחת איזה אילן עשית? אמר לו: תחת זה. אמר לו: זית הוא, שכרו מאתיים זוז. אמרו לו: לא היית צריך להודיע אותנו איזה אילן שכרו מרובה כדי שנעשה תחתיתו? אמר להם המלך: אילו הודעתי היאך היה כל פרדסי נעשה? כך לא גילה הקב"ה מתן שכרן של מצוות" [דברים רבה ו, ב]. למדנו מכאן, שישנה שלמות מיוחדת שנקנית דווקא על ידי העיסוק בכלל המצוות, וכדי ששלמות זו תצא אל הפועל העלים הקב"ה את שכרה של כל מצוה ומצוה.

פְּרָק שְׁלֹשִׁים

למצוות שונות יש שכר שונה

הַמְדַרְגֹּת ° שִׁישְׁגוּ עַל-יְדֵי הַמִּצְוֹת הֵן מִתְחַלְפוֹת מִפְּנֵים רַבִּים. רֵאשׁוֹנָה – מִצַּד-הַתְּחִלָּה ° הַמִּצְוֹת. כִּי יֵשׁ מִצְוָה שֶׁהַמְדַרְגָּה שֶׁתִּשָּׂג עַל-יְדֵיהָ הִיא יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִהַמְדַרְגָּה שֶׁתִּשָּׂג עַל-יְדֵי אַחֶרֶת, אֶף-עַל-פִּי שִׁיְהִי שְׁוֹת בְּכֹנֶת עֲשִׂיתָן. וְזֶה נִלְמַד מִמָּוה שֶׁאָמְרוּ [אבות רפ"ב]: הֵי זֶהִיר בְּמִצְוָה קְלָה כְּמִצְוָה חֲמוּרָה, שֶׁאִין אֲתָהּ יוֹדֵעַ מִתֵּן שְׂכָרָךְ שֶׁל מִצְוֹת ° – שִׁירָאָה מִזָּה שִׁישׁ חֲלוּף בְּמִתֵּן שְׂכָר מִצְוֹת לְקִצְתָן עַל קִצְתָן. וְנִלְמַד מִזָּה, גַּם-כֵּן, שֶׁהַדָּרָךְ שֶׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק הַקּוּדֵם לָזֶה הוּא אֲמִתִּי וְנִכּוֹן – שֶׁאִין קִנִּית הַשְּׁלֵמוֹת תְּלוּי בְּעֲשִׂית הַמִּצְוֹת כֵּלְךָ; שֶׁאִם-כֵּן, מִה זֶה שֶׁאָמְרוּ: 'הֵי זֶהִיר בְּמִצְוָה קְלָה כְּמִצְוָה חֲמוּרָה שֶׁאִין אֲתָהּ יוֹדֵעַ מִתֵּן שְׂכָרָךְ שֶׁל מִצְוֹת' – ? אֶפְלוּ יִהְיֶה הַשְּׂכָר נוֹדֵעַ, רֵאוּי שִׁיְזַהֵר בְּכֵלְךָ כְּדִי שִׁיקְבַּל הַשְּׂכָר! אֲלָא יֵשׁ מִכָּאן רֵאָיָה שֶׁעַל כָּל אַחַת-וְאַחַת יֵשׁ מְדַרְגָּה מִיְחַדָּת לְשְׂכָר וְשֶׁאִין שְׂכָרָךְ שְׁוֹה, וְשֶׁאִין עֲשִׂית כָּל הַמִּצְוֹת הַכְּרַחֲיִית לְקַבּוֹל הַשְּׂכָר הַמְיָעֵד בְּעוֹלָם-הַבָּא.

השכר תלוי בכונת עושה המצווה

וְשֵׁנִית – מִצַּד הַתְּחִלָּה הַכּוֹנֵת. כִּי אִין סִפְק שֶׁאֶף אִם יִהְיִי הַמִּצְוֹת שְׁוֹת בְּמִסְפָּר ° או תהיה המצוה האחת בעיניה, תתחלף מדרגת שכרה כפי התחלף הכוונות; כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל [נזיר כג.]: מִשְׁלַל לְשִׁנֵי בְּנֵי-אָדָם שֶׁצְּלוּ פְּסָחֵיהֶם, אֶחָד אֶכְלוּ לְשֵׁם פְּסַח וְאֶחָד אֶכְלוּ לְשֵׁם אֶכְלִיָּה גָּסָה. זֶה שֶׁאֶכְלוּ לְשֵׁם פְּסַח – עָלְיוּ הַכְּתוּב [הושע יד, י] אֹמֵר: "כִּי-יִשְׂרָאֵל דָּרְכֵי יְיָ יִצְדָּקִים יִלְכוּ בָּם"; וְזֶה שֶׁאֶכְלוּ לְשֵׁם אֶכְלִיָּה גָּסָה – עָלְיוּ הַכְּתוּב אֹמֵר: "וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם". וְכַבֵּר בְּאַרְנוּ זֶה לְמַעַלָּה [פרקים כח-כט].

ריבוי הפעולות

שְׁלִישִׁית – כִּי אֶף אִם יִסְכְּמוּ ° הַכּוֹנֵת וּמִסְפָּר הַמִּצְוֹת, יִתְחַלְפוּ הַמְדַרְגֹּת ° מִצַּד הַתְּחִלָּה ° רְבוּי הַפְּעֻלוֹת ° וּמַעוֹטָן. כִּי אִין סִפְק שֶׁהַתְּמִדָּת עֲשִׂית פֶּעַל אֶחָד בְּעֲצָמוֹ, יִקְנֶה מְדַרְגָּה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִעֲשִׂית הַפֶּעַל הַהוּא פֶּעַם אַחַת. וְהַמְשָׁל בְּזֶה: שְׁנֵי אֲנָשִׁים שְׁוִים בְּחֻכְמָה וּבְעֶשֶׂר וּבְכָל דָּבָר – וְהָאֶחָד נָתַן אֶלְף זוּז לְצִדְקָה בְּפֶעַם אַחַת בְּכֹנֶה רֵאוּיָה; וְהַשֵּׁנִי נָתַן אֶלְף זוּז בְּאֶלְף פְּעָמִים, זוּז אֶחָד בְּכָל פְּעַם. כִּי אֶף אִם הַצִּדְקָה שְׁוֹה בְּכַמּוֹת, תִּהְיֶה מְדַרְגָּת הַשֵּׁנִי, בְּלִי-סִפְק, יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִמְדַרְגָּת הָרֵאשׁוֹן. כִּי קִיּוּם צְוִיִּים רַבִּים בַּפֶּעַל הָאֶחָד בְּעֲצָמוֹ וְרְבוּי הַכּוֹנֵת הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר בַּפְּעֻלוֹת הֵן, יוֹתֵר טוֹב מִקִּיּוּם צְוִי אֶחָד בְּכֹנֶה אַחַת טוֹבָה. (וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חז"ל [אבות ג, טו]: וְהַכֹּל לְפִי רַב הַמַּעֲשֶׂה – אֲבָל לֹא עַל-פִּי הַמַּעֲשֶׂה; בְּפִרוּשׁ הַרְמַב"ם: אֲבָל לֹא יִשְׁעֶשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה-טוֹב בְּפֶעַם אַחַת לְבַד). וְכֵן מִי שִׁכְבַּד אֶת אָבִיו בְּשָׁנָתָן לוֹ בְּפֶעַם אַחַת אֶלְף זוּז, וְהָאֶחָד בְּאֶלְף פְּעָמִים – תִּתְחַלְפֶנָּה הַמְדַרְגֹּת, בְּלִי-סִפְק, כְּפִי רְבוּי הַפְּעֻלוֹת שֶׁבָּאוּ בְּעֲשִׂית הַמִּצְוָה הַהִיא.

הַמְדַרְגֹּת - הַרוּחַנִיּוֹת. **הַתְּחִלָּה** - הַמִּצְוֹת שׁוֹנוֹת זוּ מִזוּ. **בְּמִסְפָּר** - בְּעֶרְכֵם. **יִסְכְּמוּ** - יִשְׁתּוּ. **יִתְחַלְפוּ הַמְדַרְגֹּת** - מַעֲלוֹתֵיהֶם הַרוּחַנִיּוֹת (שֶׁל עוֹשֵׂי הַמִּצְוֹת) שׁוֹנוֹת זוּ מִזוּ. **הַתְּחִלָּה** - הַשּׁוֹנִי, הַהַבְדֵּל. **רְבוּי הַפְּעֻלוֹת** - רִיבּוּי הַפְּעָמִים שֶׁקִּיּוּם מִצְוָה זוּ.